DE

IVRIS CONSVLTIS
SACERDOTIBVS IVSTITIAE

DISSERIT

VIRO

CONSVLTISSIMO ATQVE AMPLISSIMO

DOMINO

IACOBO HENRICO BORNIO

A. M.

SVMMOS

IN VTROQVE IVRE HONORES

EX MERITO COLLATOS

GRATVLATVRVS

M. IOANNES IACOBVS BOSIVS

AD D. PETRI CATECHETA.

LIPSIAE A. D. III. IDVS AVGVSTI A. R. G. MDCCXXXVIIII.

LITTERIS IO. CHRISTIANI LANGENHEMII.

VIR

CONSVLTISSIME ATQVE AMPLISSIME

Quam magna animi contentione hucusque expetii occasionem TIBI, VIR CONSVLTISSIME, publice meam uoluntatem et mentis obseruantiam declarandi, eam hodierno die uberrimam, TE summis honoribus a Themide ornato, oblatam esse, etiam atque etiam gaudeo uehementerque laetor. Etsi enim TVAM singularem eruditionem cum insigni humanitate semper coniunctam, et a laudatis quoque uiris praedicatam, quae demum uera laus est, nullo non tempore admiratus fui, tamen ardentissimis uotis optaui, illud TIBI publice testari et uoluntatis in TE meae tesseram, obseruantiae documentum exhibere. Diu quidem est, quod hos honores, quos hodie sumis, promeritus fueris, iuris prudentiae laude multis iam doctissimis scriptis TIBI uindicata, sed hucusque ab iis studio abstinuisse uideris, quo illi non TE ornarent, quod saepe contingere solet, sed TV potius illis et ordini iuris consultorum insigne decus conciliares atque ornamentum. Atque hoc ipsum est, quod ego maxima afficior laetitia, quae me etiam coegit, ut TIBI in praesenti leui munusculo meam pietatem exponerem et cogitationes de iuris consultis sacerdotibus iustitiae mei officii partes agere iuberem, certissime persuasus, TE non tam munus, quam uoluntatem

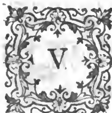
offerentis consideraturum esse. Equidem non sum nescius, curtam mihi esse supellectilem, nec aliquid perfectum ingenio a me posse proferri, quod solum TIBI sese probari solet, confido tamen, TE pro singulari TVA in me beneuolentia aliquid daturum esse amicitiae et ubicunque forte a ueritatis tramite recesserim, meos conatus in bonam esse interpretaturum partem. Accipe itaque haec serena fronte, quamuis non sint omnibus numeris perfecta, tanquam mentis piae testificationem, et laudes uelim uoluntatem etiamsi uiribus destitutam. Ego uero TIBI, VIR CONSVLTISSIME ATQVE AMPLISSIME, hos summos in iuris prudentia honores ex animo gratulor et ita gratulor, ut Deum immortalem etiam atque etiam orem, quo TIBI hos honores fortunatos esse iubeat, maioribus dignitatum accessionibus indies augeat, TEque sacerdotem iustitiae in splendidissimae familiae, quae sacerdotio iuris dudum fungitur, decus, in patriae et reipublicae emolumentum per multos annos superesse permittat. Quod uero reliquum est, illud a TE maiorem in modum contendo atque requiro, ut etiam in posterum mihi faueas, TIBIque persuadeas, me semper esse elaboraturum, quo TVA beneuolentia non indignus uidear unquam fuisse. Vale. Dabam Lipsiae D. III. Iduum Augusti A. R. G.
cIɔ Iɔ cc xxxviii.

DE

DE
IVRIS CONSVLTIS SACERDOTIBVS IVSTITIAE.

§. I.

Vti humana omnia multis exposita sunt uicissitudinibus, ita et liberales artes istam inconstantiam saepe experiuntur, ut nunc habeant cultores plurimos, nunc contemtae iaceant atque neglectae. Neque enim ullo unquam tempore defuerunt male morati homines, nec unquam esse defuturos, auguramur, qui scientiis suum pretium non statuentes, quaecunque ipsis non placent, Theonino dente rodere et in optima quaeque suum uirus effundere consueuerunt. Non diuinarum, non humanarum scientiarum rationem habent, ridendo, calumniando, detrahendo suum tempus terunt, nec se inuenisse credunt, quod pueri in faba, si quid ipsis sese obtulerit, quod ansam praebeat, uariis conuiciis illas artes proscindendi, quae aliis ornamento esse solent atque delectamento. Si nobis constitutum esset, spatia praeteritorum temporum respicere et ea recensere, quae olim ab eiusmodi maleuolis hominibus hac in re tentata fuerunt, facillimum nobis foret, de singulis artibus id exemplis confirmare. At quum in praesenti nobis sit animus

 Themi-

Themidis cultores sigillatim considerare, iniustae illorum querelae nobis in mentem ueniunt, quibus huic scientiae maculam aspergere laborarunt. Antiquis iam temporibus alios atque alios deprehendimus, qui huius criminis rei censendi sunt, ex quibus solum in praesenti nominare sufficiat, AMMIANVM MARCELLINVM, qui iuris peritos et oratores acerbe insectatus est eosque grauiter perstrinxit. 1 Fuerunt sane nonnulli ueterum apud Romanos, qui caussas agere et in iudiciis uersari uile et abiectum iudicarunt, et in dignitatum fastigio collocati eo se sponte abdicarunt. Cuius rei exemplum Hortensius praebere poterit, qui post consulatum, teste CICERONE, 2 summum illud suum studium remisit, quo a puero fuerat incensus, et PLINIVS 3 de se scribit, quum tribunus fuisset, caussis agendis abstinuisse. Multos alios in praesenti tacemus, qui ex priscis de iuris prudentia et eius cultura iniqua attulerunt iudicia, quum eorum malus animus satis superque se prodat et in compendio quasi apud HENR. CORN. AGRIPPAM 4 legi possint.

1 *Lib. XXX. cap. 4. p. 64. sqq. edit. Iac. Gronou.*
2 *De claris oratoribus cap. 93.*
3 *Lib. I. ep. 23, 2.* Egregie tamen hos locos Ciceronis et Plinii explicat et iuris consultorum partes mascule defendere annisus est ANDR. TIRAQVELLVS *de nobilitate et iure primogeniorum cap. 29. p. 217. sqq. edit. Basil. A.* MDLXI. *fol.* ubi disquirit, *An aduocati munus nobilitati obsit.*
4 *de incertit. et uanit. scient. cap. 93. et 95.* Conf. de hoc libro et eius auctore IO. GEORG. SCHELHORNII *Amoenit. Litter. Tom. II. obs. V. p. 513 et VII. p. 553.*

§. II.

Quod si singulis scientiis suum decus honosque iure tribuendum est, haut male suum tempus collocasse censendi sunt, qui iuris prudentiae quoque suam laudem uindicare elaborarunt, praesertim quum per hanc doctrinam multum utilitatis ad genus humanum redundare nemo facile inficias iuerit. Bene itaque et sapienter maiores et in primis Romani instituerunt, ut summa dignitate atque auctoritate essent, qui Themidis castra sequebantur, et uel ius dicerent, uel leges interpretarentur, uel sententias legum proferrent, uel caussas in iudicio agerent. 1 Leguntur propterea multorum elogia apud Romanos, quibus horum iuris consultorum societatem cumularunt, quo non solum eorum auctoritatem, uerum utilitatem quoque nobis satis superque confirmarent. Disertissimus

Romuli

Romuli nepotum, CICERO, satis grauiter pronunciat, sine dubio iuris consulti domum totius oraculum ciuitatis esse, 2 similitudine ab Apolline Pythio ducta. Nemini certe, qui uel Romanorum antiquitates primis, quod aiunt, labris degustauit, ignotum esse poterit, uariis nominibus, iisque splendidissimis, olim iuris consultos honestatos fuisse, quae dignitatem atque splendorem eorum satis loquuntur. Viri summi, 3 amplissimi 4 et eruditissimi 5 ab eodem oratore, cuius modo mentionem fecimus, appellantur, IVSTINIANO 6 Magnifici et Illustres audiunt, apud LAMPRIDIVM 7 peritissimi, doctissimi et splendidissimi, VALERIO MAXIMO 8 Clarissimi uocantur. Neque obscurum est, iuris consultos, qui in aulis Imperatorum uersabantur, olim Excellentissimos, Illustres, Magnificos, Amplissimos compellatos fuisse, quamuis tempore sequenti haec nomina aliis, minoris etiam dignitatis hominibus, collata fuerint, quae nostrum in praesenti non est, ut multis auctorum testimoniis confirmemus. 9

1 uid. de dignitate et auctoritate iuris consultorum apud Romanos Illustr. IO. GOTTL. HEINECCIVS *in Antiq. Rom. Lib. I. Tit. II.* §. *37. sqq. p. 65. sqq.*
2 *de Orat. Lib. I. c. 45.* ad quem locum omnino confer STREBAEVM *p. 329. Vol. II. Verburg.*
3 *de legibus Lib. I. c. 4.*
4 *de orat. Lib. I, 45.*
5 *cit. loc. cap. 39.*
6 *Prooem. Instit.* §. *3.*
7 *in Alexand. Seuero cap. 68.* et *ibid. cap. 15.*
8 *Lib. VIII. cap. 12.*
9 Conferre tamen potest, cui uolupe est, Ill. IO. PETR. DE LVDEWIG *uitam Iustiniani M. cap. VIII. p. 181.* Et GOTTF. LEONH. BAVDIS in diss. *de titulis uiri illustris, spectabilis, Clarissimi, Magnifici, Excellentissimi et Amplissimi, olim aulicis nunc etiam scholasticis.* Lips. 1706. habita.

§. III.

Nulla uero inter omnes compellationes iuris consultorum nobis maioris momenti et illustrior esse uidetur, quam illa, de qua in praesenti pauca meditari est animus, quando *sacerdotes iustitiae* uocantur. Auctor huius nominis DOMITIANVS VLPIANVS est, iuris consultus tempore Alexandri Seueri celeberrimus, ab ipso Imperatore Iustiniano uir summi ingenii appellatus. 1 ANGELVS uero POLITIANVS 2 de eo memo-

memorat, ducentis et uiginti duobus libris de iure Romano Romanisque magistratibus Vlpianum inclaruisse. Digna uero sunt Vlpiani uerba, quae apponantur, in quibus hoc nomine iustitiae cultores ornat. Ita uero, quum antea ius a iustitia appellatum esse dixisset, pergit, 3 *Cuius merito quis nos Sacerdotes appellet. Iustitiam namque colimus et boni et aequi notitiam profitemur, aequum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum, uerum etiam praemiorum quoque exhortatione efficere cupientes.* Quum nuper in hoc elogium inciderem Vlpiani atque in caussas inquirerem, cur hac appellatione ornarentur iuris cultores, simulque animaduerterem, multos etiam iuris consultorum de hoc nomine uel plane tacuisse, uel non satis curate rationes eius euoluisse, me facturum operae pretium existimaui, si nonnulla de hac ipsa re meditarer.

1 *Leg. un §. 9. C. de caducis tollendis.*
2 *Lib. IV. ep. 9.*
3 *L. I. §. I. D. de Iust, et Iur.*

§. IIII.

Considerantibus itaque nobis aliqua cum cura iuris consultorum nomen, quo sacerdotes iustitiae appellantur, illud nobis partim honoris et dignitatis, partim officii esse uidetur. Hoc enim agere uult VLPIANVS, ut initio demonstret, iuris cultores adeo a ceteris differre et super alios eminere, ut singulari dignitatis atque honoris cultu sint suspiciendi, simulque uero eos monere uoluit, ut probe considerent, quam sanctum et uenerabile munus gerant, id quod ex illis potissimum patet, quae in uerbis adductis sequuntur. Quod si hoc nomen initio dignitatem iuris consultorum sistit, illorumque reuerentiam singulis commendare cupit, statim quaeritur, quo potissimum respexerit iuris consultus celeberrimus. Sacerdotis enim nomen sibi suisque non sine ratione uindicauit, quod omnes fatentur. Negare itaque non possumus, hoc nomine simul ad dignitatem et auctoritatem sacerdotum antiquis temporibus digitum intendere uirum clarissimum. Ex antiquitate propterea haec denominatio paucis repetenda erit, ex auctoritate et dignitate sacerdotum prisci temporis, cum iuris consultorum honore conferenda. Nolumus tamen hoc in loco ad istum ritum sacerdotum recurrere Romanorum, quo Flamines

mines in primis Deae Iustitiae in Capitolio temploque eidem dicato illo tempore sacrificare debebant, quando Romanis in bellum erat eundum, quia hi iusta mouere arma, ceterae uero nationes odio et maleuolentia tela in Romanos capere praesumerentur, nec ex sacris Deae Astraeae deriuare, quod utrumque fecisse deprehendimus Conf. 10. KLEINIVM 1 aliosque, qui in eandem sententiam propendunt, ex quibus in primis nominare liceat CAR. SELVAGHIVM, 2 Themidis apud Graecos cultores et Sacerdotum uaria genera, quibus iustitiam, Dei filiam, colere, maxime erat concreditum, ad nostrum locum producentem. At haec propterea forte multis non placebunt, quod hac ratione cum popis istis gentilium et superstitionum cultoribus iuris periti componantur atque illis sacerdotibus iustitiae annumerentur. Si quid nostri est iudicii, hoc in loco illud generatim tantum est considerandum, quod auctoritatem et dignitatem sacerdotibus apud omnes gentes conciliabat atque illos in summo honoris fastigio collocabat.

1 in Diss. *de officio Iurisconf. sacerdotali*, Praeside *Georg. Radouio* Gustrau. 1705. habita, et in eius dissert. iurid. quae iunctim prodierunt Francof. et Lipsiae 1716. 4. recusa, §. III. et IV. p. 76.

2 *de origine, ethymo et praestantia Pandectarum p. 19. Tom. I.* EVERHARD OTTONIS *Thesaur. Iur. Rom.*

§. V.

Magis itaque nostro instituto inseruire posse confidimus, si illud in mentem nobis reuocauerimus, quod olim non solum summo honore habiti sint sacerdotes et singularem auctoritatem fuerint consecuti, uerum etiam sacerdotium et regia dignitas, cui legum et iuris prudentiae cura potissimum concredita est, antiquis temporibus saepe fuerint coniuncta. Pleni enim sunt annales, plena historiarum monimenta, quae scribunt et asserunt, antiquis temporibus non tantum reges saepe sacra administrasse, sed etiam sacerdotes, quos alio nomine non male TACITVS 1 sacricolas uocat, saepe leges tractasse et iurium caussas curasse. Nemini forte dubium erit, apud Ebraeos hoc saepe in usu fuisse, quum praeter alios scriptores etiam idem nobis confirment sacrae paginae, testimonium perhibentes omni exceptione maius. 2 Inde enim cognoscimus, patriarchas et sacris religionis et gubernationi rei publicae praefuisse, siquidem regia

quoque

quoque erant dignitate, quamuis carebant nomine. Tacemus alios, in quibus utrumque munus uel ex necessitate uel ex diuino mandato coniunctum deprehendere licet. De aliis uero gentibus, apud quas utrumque officium iungebatur, satis luculenta prostant documenta, quae huius rei euincunt ueritatem. Sacerdotii non solum apud Graecos tanta fuit existimatio, *ὥστε ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀντίῤῥοπον εἶναι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα πρὸς τὸ τῆς βασιλείας, ut aliquibus Graeciae in locis sacerdotii dignitas aequalis haberetur regiae*, quemadmodum PLVTARCHVS 3 testatur, sed etiam sigillatim de Aegyptiis relatum legimus, reges ipsorum sacerdotes fuisse et gubernacula rei publicae tenuisse. Fatetur illud satis clare de iisdem AELIANVS, 4 quando, *Δικασταὶ*, inquit, *τὸ ἀρχαῖον παρ' Αἰγυπτίοις οἱ ἱερεῖς ἦσαν. Ἦν δὲ τούτων ἄρχων ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐδίκαζεν ἅπαντας, Iudices apud Aegyptios primo tempore fuerunt ipsi sacerdotes. Illorum autem princeps erat maximus natu et iudicabat omnes.* Reges postera aetate eorum ex sacerdotibus creati sunt et summa rerum potestas illis concredita fuit, quod memoriae prodidit PLVTARCHVS 5, simulque addit, si forte quis ex sacerdotibus non fuerit electus rex, se tamen illum statim dedisse sacerdotibus et philosophiam addidicisse. Non uero hoc tantum Aegyptiis, sed etiam aliis gentibus in more fuisse positum, omni caret dubio, quod uariis ueterum documentis probare possemus, si in praesenti nostri instituti hoc permitteret ratio. Vnum tamen audire licebit PLATONEM, qui et de Aegyptiis et Atheniensibus hoc confirmat. *Περὶ μὲν Αἴγυπτον*, inquit, *οὐδὲ ἔξεστι βασιλέα χωρὶς ἱερατικῆς ἄρχειν· ἀλλ' ἐὰν ἄρα καὶ τύχῃ πρότερον ἐξ ἄλλου γένους βιασάμενος, ὕστερον ἀναγκαῖον εἰς τοῦτο εἰστελεῖσθαι τὸ γένος. Ἔτι δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλαχοῦ ταῖς μεγίσταις ἀρχαῖς τὰ μέγιστα τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα θύματα εὕροι τὶς ἂν προσταττόμενα θύειν. Καὶ δὴ καὶ παρ' ὑμῖν οὐχ ἥκιστα δῆλον ὃ λέγω. τῷ γὰρ λαχόντι βασιλεῖ φασὶ τῆδε τὰ σεμνότητα καὶ μάλιστα πάτρια τῶν ἀρχαίων θυσιῶν ἀποδεδόσθαι. Apud Aegyptios non licet regem absque sacerdotio imperare. Quin immo si ex alio genere quispiam ui regnum usurpet, cogitur post regni assumtionem sacris initiari, ut sit sacerdos. Praeterea in plurimis Graeciae ciuitatibus, apud uos praesertim,* Athenienses, *reperies, praecipua sacra summis mandari magistratibus. Nam qui Regis munus obtinuit, ei sacrorum antiquissimorum augustissima et maxime patria esse ferunt attributa.* 6 De Lacedaemoniorum institutis idem accepimus, regem ipsorum et politiae atque rei publicae habuisse curam

et

et rerum sacrarum quoque procurationem, ut adeo de hoc rege scribere potuisset XENOPHON, 7 οὐδὲν ἄλλο ἔργον καταλείπεται βασιλεῖ ἐπὶ φρουρᾶς, ἢ ἱερεῖ μὲν τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς εἶναι, στρατηγῷ δὲ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. *regi in exercitu nihil aliud negotium restat, quam ut rerum diuinarum respectu sit sacerdos, humanarum uero imperator.* Tandem uero Romanorum ueterum non tacenda est huius rei consuetudo, quibus erat in more positum, ut et reges sacerdotalem dignitatem gererent et sacerdotes legum et statutorum imperii curam haberent. Omnibus nota sunt in hanc sententiam VIRGILII uerba, canentis,

Rex Anius, rex idem hominum Phoebique sacerdos 8.

ad quem locum bene SERVIVS annotat, *Maiorum enim haec erat consuetudo, ut rex esset etiam sacerdos et pontifex.* Numae exemplum apud LIVIVM 9 legitur, qui non solum multas leges Romanis scripsit, diuina id fieri auctoritate simulans, sed etiam ipse plurima sacra obibat. Orpheus, qui Thracibus leges condidisse scribitur, etiam sacerdos uocatur, non quod sacerdotio aliquo functus fuerat, sed quoniam sacerdotem iustitiae se esse contenderat et institutorum suorum originem ad Deos referebat 10. Multi praeterea Romanorum Imperatorum in scenam produci possent, qui simul sacerdotalem dignitatem et nomen Pontificis Maximi gesserunt atque retinuerunt. Augustus enim Caesar deuicto atque suppresso Lepido pontificatum inuadere in animum induxit et eo defuncto se Pontificem Maximum appellari uoluit, quod nomen multi post eum Imperatores gesserunt, etiam Imperatores Christiani, quanquam sacra gentilium abominarentur, non prorsus deposuerunt. Facile ex his itaque intelligitur, ex qua ratione Imperatoribus nomen ἀρχιερέως fuerit tributum, quod eorum dignitatem etiam atque etiam confirmare uidetur, quo honoris titulo etiam Traianum honoratum fuisse deprehendimus apud GRVTERVM 12 ubi hanc inscriptionem exhibet,

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ. ΚΑΙΣΑΡΙ.
ΘΕΟΥ. ΝΕΡΒΑ. ΥΙΩ. ΝΕΡΟΥ.
Α. ΤΡΑΙΑΝΩ. ΣΕΒΑΣΤΩ.
ΑΡΧΙΕΡΕΙ. ΜΕΓΙΣΤΩ.

Singula haec pluribus euincere et per partes probare nobis in praesenti non est constitutum, illud nobis sufficiat, ex hactenus disputatis satis superque patere, apud Romanos quoque Imperatoribus et rei publicae curae ad-

[a]dmotis sacrorum gubernationem saepe etiam fuisse demandatam. Illud adhuc debet paucis ostendi, sacerdotibus quoque legum atque iustitiae procurationem olim saepius concreditam fuisse. Neminem confidimus in antiquitatibus mediocriter uersatum Romanorum, qui ignoret sacerdotum atque pontificum priscis temporibus auctoritatem et potentiam etiam in rebus ciuilibus. Non enim insignis tantum apud omnes illorum erat dignitas atque reuerentia, ut omnes etiam illos cultu maximo uenerarentur, uerum etiam leges praescribebant populo et quid fieri debebat indicabant, inde LIVIVS 13 quoque ciuile ius repositum fuisse tradit in penetralibus pontificum. Praeterea etiam bellum indicebant, quod feciales sigillatim fecisse constat, foederi praeerant atque prospicere saepe debebant, ne quid res publica detrimenti caperet, dies nefastos atque fastos indicabant, id quod ipse Numa instituerat, 14 quae omnia illis auctoritatem non uulgarem, honorem insignem conciliare poterant. Sed quorsum haec disputo? ut ex his intelligatur, antiquis temporibus sacrarum et ciuilium rerum curam saepe uni fuisse demandatam, quod CICERONE 15 iudice propterea factum, ut amplissimi et clarissimi ciues rem publicam bene gerendo, pontifices religionem sapienter administrando, rempublicam conseruarent. Quando itaque quaerentibus rationem reddere debemus, cur iuris consulti sacerdotes iustitiae fuerint appellati, non plane nos erraturos esse confidimus, si dixerimus, hoc nomen dignitatis esse titulum, et inde patere, quod illis cura etiam sacrorum, quo rite et in honorem summi numinis fiant, sit concredita, illamque dextre cum legum ciuilium tractatione esse coniungendam. Ipse VLPIANVS me hac in re confirmat, eo potissimum se spectare, quum hoc ipso in loco paullo post nostra §. III. adducta uerba ius in publicum et priuatum dispescat, publicumque in sacris uersari asserat. Neque tamen alios hac in re mihi contradicentes deprehendo iuris consultos, ad eandem originem huius nominis rationem referentes, ex quibus in praesenti nominatim proferre liceat IO. VOETIVM, 16 CHRIST. WILDVOGELIVM 17 et GVIL. BVDAEVM, 18 ut reliquos taceamus.

1 *Hist. Lib. III, cap. 74.*
2 Conf. SELDENVM, *Lib. I. de successione in Pontif. cap. 10. p. 180. sq.* ubi etiam de potestate pontificis in rebus ciuilibus differit, et adde *eiusdem lib. II. de Synedriis cap. 10.*
3 *in quaest. Rom. p. 291, Tom. II. Opp.*

4 *Var.*

4 *Var. Hist. Lib. XIIII. cap. 34.* et adde animaduerſ. PERIZONII *p. 977. edit. Gronou.*
5 *de Iſide et Oſiride p. 354.*
6 *in Politico p. 183. edit. Lugd. 1590. fol.*
7 *de Lacedaem. re pub. p. 689. edit. Leuncl.* Conf. TIRAQVELLVS *cit. loco cap. 20. p. 136.*
8 *Aeneid. Lib. III, 80.*
9 *Lib. I, c. 20.*
10 Vide de hac Orphei denominatione VIRGILIVM *Aeneid. Lib. VI, 645.* et add. Conf. STEGERVS in progr. *de nomine aduocatorum honorificentiſſimo, Cap. II. §. 2. p. 20.* ubi non ſolum de hac denominatione iuris conſultorum nonnulla habet, ſed etiam Orphei compellationem optime exponit.
11 De omnibus his ſollicite egit IO. ANDR. BOSIVS in exercit. *de pontificatu maximo imperatorum Romanorum,* maxime *cap. 2. et 3.* ubi ſimul *cap. 6.* contra *Io. Pacidium,* uel, qui ſub hoc nomine latet, *Iac. Gothofredum,* diſputat et argumentis uariis demonſtrat titulum Pontificis Maximi etiam geſſiſſe Imperatores Chriſtianos.
12 *in inſcript. p. 1084. n. 11.*
13 *Lib. IX. cap. 46.*
14 LIVIVS *lib. I, 20.* add. CICERO *de legibus Lib. II. cap. 12.*
15 *pro domo ſua ad Pontif. cap 1.*
16 *in Commentar. ad Pandectas Tom. I. p. 4.*
17 *in electis iuris tam ciuil. quam Canon. et Saxon.* Mantiſſ. II. *de Sacerdotio Iuris. p. 144.*
18 *annot. ad Pandect. p. 8. et 9.*

§. VI.

Non parum ad huius rei explanationem profuturum eſſe arbitror, ſi paucis etiam illud conſideremus, quod hoc in loco ſacrum et deinde ab hoc ſacerdos ſit appellatum. Nolumus illud monere, quod ſacer nonnunquam idem ac nefandum et nihil minus quam ſacrum apud auctores notet, illud tantum in cenſum in praeſenti uenire debet, quod ſacer ſit, Deo dicatum atque conſecratum, ſacerdos, qui ſacra facit et ſacrorum habet curam. Reges atque principes Dei imaginem his in terris referre eiusque iuſſa exſequi, nemo eſt, qui uel ipſo Deo et ſcriptura docente, illud in dubium uocare poterit. Quae quum ita ſint, non adeo abſurdum eſt, ſi ea, quae ad principes et magiſtratus pertinent, ſacra uelles uocare. Neque hoc ut ſine ratione aſſerere uideamur, non deſtituimur ueterum de hac re teſtimoniis, ſiquidem SVETONIVS 1 nobis reliquit, Impe-

Imperatoris Tiberii occupationes sacras fuisse appellatas, quod quidem dum Tiberius fieri noluit, sed nouimus tamen postera aetate omnia fere, quae ad imperatores pertinebant, sacra fuisse uocata. Aula principis sacrarium audit, et sacrum latus, sacrum uultus, de eo dicebatur. 2 Hoc sensu aliqua ex parte explicare poterimus, quid sacrae leges et sacratae constitutiones sint, nempe eae, quae ab Imperatore profectae sunt, quamuis et hoc in loco facile concedamus leges propterea sacras dici, quia uiolari et reiici non debent, quod alii malunt. 3 Quae si attente consideramus, facile inde intelligemus, legum peritos etiam propterea appellari posse sacerdotes, quia non modo principis sunt ministri, cuius nomen sanctum esse debet, nec ab ullo uiolari, uerum etiam, quoniam sacras res tractant, leges custodiunt atque explicant, decus quoque ac principis honorem curant et iustitiae operam nauant, quae omnium consensu res sanctissima 4 est.

1 *in Tiberio cap. 27.* add. TORRENTIVS *ad b. l. p. 320. Graen.*
2 uid. GEVARTIVS *adStat. Sylu. Lib. III, 86.* et BARTHIVS *adClaudianum p. 586.*
3 Conf. Iurisconsulti supra nominati, inprimis SELVAGHIVS apud *Ottonem* et add. CALVINI *Lex. Iur.* V. Sacerdos.
4 **L. I. §. 5. D. de extraord. Cogn. Est res sanctissima ciuilis sapientia.**

§. VII.

Quemadmodum uero haec omnia satis superque dignitatem et auctoritatem horum sacerdotum Themidis describunt atque demonstrant, ita etiam eadem appellatio officium illorum exprimit studiumque commendat. Vlpianus ipse hoc luculenter declarat, additque multis uerbis, quid hoc sacerdotium a iuris consultis requirat. Atque in hac explicatione omnes, quos consulimus, operam suam collocarunt, probantes in eo sacerdotium horum uirorum positum esse, ut iustitiam colerent et quicquid hoc in loco requiritur, summo studio et labore susciperent. Digna inprimis nobis uisa sunt uerba IO. KLEINII, hoc officium Iuris consultorum prae aliis summa diligentia describentia, quae hoc in loco apponantur. Postquam enim illa, quae supra adduximus proposuisset, addit, *Si haec cui non satisfacerent, sed gentilissimum et antiquas de Romanorum Deorum Sacerdotibus fabulas sapere uideantur, quarum uestigia in augusto Iuris corpore noluit superesse Iustinianus §. 3. prooem. Instit. ex altioris philosophiae principiis dum respondendum. Quod ICti Iustitiae uirtutum*

tutum omnium principi et Reginae mancipati eamque non uerbis et ore saltim, sed factis potius ipsis, ubicunque commoda sese obtulerit occasio, nulla habita, siue personae, siue praemii, aut emergentis cuiusque etiam grauissimi damni, multo uero minus status ratione, non minus fortiter quam constanter profitentes, neque ut a tramite recti ulla ratione dimoueantur, patientes, iuxta Christianismi quoque regulas SS. iustitiae cultores et sacerdotes rectissime dici possint. Egregie sane haec omnia officium horum sacerdotum describunt illosque de suo graui munere monent, ipse tamen VLPIANVS in specie omnia profert atque cum cura inculcat. Diuersam quidem horum sacerdotum esse rationem ab aliis in antiquitate sacerdotibus, recte obseruat WILDVOGELIVS, 2 tamen simul negare non potest, aliqua ex ratione cum illis hos componi posse. Requirebatur merito in illis sacerdotibus dexteritas, et, ut illa notitia essent instructi, quae ad munus sacrum obeundum erat necessaria. Ebraeorum sacerdotes quanta exploratione et perfectione 3 opus habuerint, inter illos constat, qui illas antiquitates diligenter tractare solent. Romanorum aliarumque gentium sacerdotes etiam illa scientia debebant esse instructi, quae in sancto munere utramque facere solet paginam, inde non quilibet ad hoc munus admittebatur. Apud Athenienses certe reges et sacerdotes examinabantur, *εἰ ἀφελεῖς καὶ ὁλόκληροι, num corpore essent sano atque integro.* 4 Ita etiam sacerdotibus iustitiae conuenit, ut iis sint instructi artibus, quae ad culturam iustitiae requiritur, quo illa, quae recta atque iniusta, perspiciant, suoque officio faciant satis.

1 in diss. *de officio Iuris consi. sacerdotali §. V. p. 77.*
2 *dict. loc. p. 145. sq.*
3 Multa erant, quibus omnibus carere debebat minister sacrorum apud hanc gentem. Qui haec in compendio cupit legere adeat ABEL ADAM HOTTINGERI *integritatem sacerdotum Aaronicorum ac mysterium*, prodiit Francof. ad Moen. 1735. 8.
4 ita *Auctor Etymol. M.* u. *ἀφελής.* Add. PLATO *de leg. Lib. VI. p. 616.*

§. VIII.

Non uero solum sufficit, ut notitiam legum et earum caussarum habeat perspectam eiusmodi sacerdos, sed praeterea quoque dextra applicatio earum requiritur. Huc spectare mentem VLPIANI clarissimum est, quando scribit, *et boni et aequi notitiam profitemur*, statim uero usum huius noti-

tiae

tiae clariſſimum addit, *aequum ab iniquo ſeparautes, licitum ab illicito diſcernentes.* CAR. SELVAGHIVS 1 in eo, quando dicitur, Iuris conſultos aequum ab iniquo ſeparare, licitum ab illicito, Iuris prudentiam medicinae comparari, credit, uti enim Medicina tum ſalubrium quam inſalubrium aphoriſmos colligit, ut a ſingulorum cognitione facilius uitentur aduerſa, ita ius aequi et iniqui fontes oſtendere, quo licitum ab illicito, iuſtum ab iniquo iuris conſultus probe diſparare ſciat, quod, quo iure ab illo factum fuerit, aliis diiudicandum relinquimus, quibus haec ſacra curae cordique ſunt. Quod ultimo loco occurrit maxime munus horum ſacerdotum deſcribere uidetur, in eo enim illi laborare dicuntur, ut ciues efficiantur boni, non poenarum ſaltem metu, uerum etiam praemiorum adhortatione. Si poenis et formidine iuſtitiae tantum coguntur homines ad omittenda mala, ex his non uera ſurgit uirtus, ſed quaſi coguntur ad ea fugienda, quae alias ſuſcipere et peragere libentiſſime uellent. At praeclari conatus omnino ſunt iuris prudentiae doctorum, quod in eo ſtudium, operam, curam denique omnem ponant, ut probitatem mentibus hominum inſtillent, ciues bonos reddant et integros ſceleriſque puros eſſe contendant, quicunque ſeſe ipſorum diſciplinae committunt. Haec omnia, ſi rite iuris prudentiae cultor obſeruat, iuſtitiaeque regulas omni in loco tenet, omnino ſacerdos eiusdem ſuo iure appellari meretur, praeſertim quum illius ſacerdotis iuſtitiae, Papiniani, exemplum ſemper in mente et animo habeat, qui iuris aſylum et doctrinae legalis theſaurus AELIO SPARTIANO 2 uocatur, et propterea maximis ornatur laudibus, quod uitam amittere maluerit, quam contra leges imperatoris parricidium excuſare.

1 *cit. loco* in *Ottonis Theſ. p. 19. Tom. I.*
2 *in Seuero Imper. cap. 21. p. 635.* et *Ant. Carall. cap. 8. p. 721. ſq.*

